

Brief Seksualiteit

**Generale Synode
November 2009
AZ 09.15**

Leden Generale Synode

Onderwerp

brief seksualiteit

Geachte leden en adviseurs van de generale synode,

In de vergadering van november 2008 heeft de generale synode gesproken over een voorstel van het moderamen om twee brieven te sturen naar gemeenten m.b.t. het thema seksualiteit. Dat gesprek kon destijds niet afgerond worden, omdat er in de synode te veel onduidelijkheid was over de achtergrond van één en ander en omdat er te veel vragen waren bij het voorstel van het moderamen.

In de vergadering van de generale synode van april 2009 was dit onderwerp opnieuw geagendeerd, maar kon vanwege tijdsgebrek niet behandeld worden.

Het moderamen heeft in de afgelopen maanden het geheel nog een keer doordacht en komt nu met een nieuw voorstel naar de synode.

1. Waar het mee begon

Op 20 april 2007 besloot de generale synode *'... het moderamen te verzoeken de **Generale Raad van Advies (GRA)** –in overleg met de Raad van advies voor het gereformeerd belijden en de Evangelisch-lutherse synode- **op te dragen** om te zoeken naar wegen om het gesprek in de kerk op gang te brengen en/of te vervolgen over de achterliggende ethische en theologische vraagstukken bij ordinantie 5-4 van de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland en hierover voorstellen te doen aan de generale synode'*.

(Handelingen 2007 pag. 82 t/m 92)

2. Het advies van de GRA

Vervolgens bracht de GRA in zijn brief van 1 juni 2008 het advies uit om niet opnieuw een rapport op te stellen, en evenmin nieuw gespreksmateriaal het licht te doen zien, maar om het gesprek in de gemeenten te stimuleren. (Zie bijlage)

De GRA voegde daaraan het concrete advies toe:

'Dit gesprek kan worden gestimuleerd door een pastorale brief van het moderamen van de generale synode aan de (wijk)gemeenten..

3. Het besluitvoorstel van het moderamen

In de notitie 'Bouwstenen voor het gesprek over seksualiteit' d.d. november 2008 (AZ 08.17) gaf het moderamen aan het advies van de GRA overgenomen te hebben en bood het de generale synode *'bouwstenen aan ... die kunnen dienen voor het schrijven van twee brieven aan gemeenten ... de eerste over seksualiteit in het algemeen, de tweede over homoseksualiteit'*.

4. Bespreking in de vergadering van de synode van november 2008

Hoewel de bespreking van de nota 'Bouwstenen', die in gespreksgroepen werd gehouden, het nodige heeft opgeleverd was er ook verschil van inzicht. Niet alle leden van de generale synode waren ervan

overtuigd, dat het advies van de GRA om een brief te schrijven überhaupt opgevolgd diende te worden en anderen wilden pas besluiten als zij de brieven hadden gezien.

5. Het (niet behandelde) aangepaste besluitvoorstel

Het onderwerp kwam terug op de agenda van de generale synode van 24 april 2009 in de vorm van de notitie 'Brief n.a.v. nota seksualiteit' d.d. april 2009 (AZ 09.09).

In deze notitie had het moderamen naar aanleiding van de bespreking in november 2008 o.a. de conclusie getrokken, dat het vooralsnog de voorkeur had slechts één brief aan de gemeenten te schrijven, namelijk in het algemeen over het thema 'seksualiteit'.

Vanwege het grote tijdsbeslag van andere onderwerpen werd besloten de behandeling van deze notitie met bijbehorend besluitvoorstel te verplaatsen naar de synodevergadering van november 2009.

6. Heroverweging van het moderamen

Het moderamen heeft –één en ander overziend– geconstateerd dat het een belangrijke stap heeft overgeslagen. De generale synode had immers de GRA de opdracht gegeven haar te adviseren. De brief van de GRA van 1 juni 2008 was derhalve een advies *aan de generale synode* en het is aan de generale synode te beslissen of zij het advies –dat het moderamen een brief zal schrijven– zal overnemen of niet; de generale synode kan daarnaast ook nog een ander besluit nemen.

Uiteraard leefde bij dit alles bij het moderamen de wens om voortgang te maken met deze zaak, maar daarmee is dit aspect toch in de verdrinking gekomen. Het moderamen wil dit graag alsnog rechtzetten.

7. Nieuw besluitvoorstel

Het moderamen legt daarom alsnog aan u ter besluitvorming voor het advies van de GRA d.d. 1 juni 2008.

Helemaal terug naar dit advies is echter niet opportuun. Er zijn inmiddels waardevolle gezichtspunten in de synodebespreking van 6 november 2008 naar voren gebracht en het zou niet juist zijn om deze buiten beschouwing te laten. Zo blijkt uit het korte relaas hierboven dat het moderamen inmiddels ook zelf een ontwikkeling in het denken over deze zaak heeft doorgemaakt. Aanvankelijk stelde het moderamen, in afwijking van het advies van de GRA, voor twee brieven te schrijven, waarin bij de gemeenten aandacht gevraagd zou worden voor zowel de vragen rond seksualiteit in het algemeen als voor die rond de meer specifieke thematiek van homoseksualiteit (zie 3).

Naar aanleiding van de reacties uit de generale synode (zie 4) wilde het moderamen in de vergadering van april 2009 een alternatieve benadering voorstellen, namelijk om de gemeenten alleen te schrijven over seksualiteit in het algemeen (zie 5). In deze ene brief aan de gemeenten zouden dan de ook opmerkingen die gemaakt zijn op de synodevergadering van 6 november 2008 kunnen worden verwerkt.

De thematiek van seksualiteit en met name de 'achterliggende ethische en theologische vraagstukken bij ordinantie 5-4' kunnen eerst nader in kaart worden gebracht door het Expertisecentrum van de dienstenorganisatie.

Kortom: wij leggen dus het **advies van de GRA** aan u voor **in een wat bijgestelde versie** te weten:

- het moderamen schrijft een brief aan gemeenten over seksualiteit in het algemeen
- het moderamen verzoekt de dienstenorganisatie het Expertisecentrum de opdracht te geven de 'achterliggende ethische en theologische vraagstukken bij ordinantie 5-4' nader in kaart te brengen en daarover te rapporteren aan de synode.

Om niet een overvloed aan stukken voor dit agendapunt mee te sturen, zenden wij u als bijlagen bij deze brief slechts twee stukken mee:

1. Het advies van de GRA d.d. 1 juni 2008 inzake Seksualiteit
2. Brief 1 uit de notitie 'Bouwstenen voor het gesprek over seksualiteit'

De notitie 'Brief n.a.v. nota seksualiteit' d.d. april 2009 (AZ 09.09) heeft u reeds in uw bezit. U kunt deze desgewenst ook raadplegen op www.pkn.nl > Bestuur en organisatie > Generale synode > recente vergaderingen > Agenda 24 april 2009.

De gehele notitie 'Bouwstenen voor het gesprek over seksualiteit'(AZ 08.17) kunt u vinden op www.pkn.nl > Bestuur en organisatie > Generale synode > recente vergaderingen > Agenda 6 en 7 november 2008.

Met vriendelijke groet en hoogachting,

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.

dr. A.J. Plaisier
scriba van de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland

Generale Raad van Advies

Aan het moderamen van de
Protestantse Kerk in Nederland,
Tav dr. B. Plaisier, scriba.

Onderwerp: Seksualiteit.

Geachte leden van het moderamen,

1. Aanleiding

In de vergadering van 19 en 20 april 2007 heeft de synode, naar aanleiding van de bespreking van het gravamen De Ronde, besloten de GRA te verzoeken, in overleg met de Raad van Advies voor het Gereformeerd Belijden en de Evangelisch-Lutherse synode, wegen te zoeken om het gesprek in de kerk op gang te brengen over de achterliggende ethische en theologische vraagstukken bij ordinantie 5-4. Tevens om hierover voorstellen aan de synode te doen (besluit 2). Na eerst in eigen vergadering hierover gesproken te hebben, heeft de GRA op 10 december 2007 met de RAGB en de ELS gesproken. Uit deze gezamenlijke bezinning komt het onderstaande advies voort.

2. Uitdagingen verantwoordelijkheid

De GRA ervaart het als een uitdaging en als verantwoordelijkheid om seksualiteit in de kerk aan de orde te stellen, in een tijd waarin gesproken wordt over seksualisering van de samenleving. Het thema is actueel. Bovendien is er in veel gemeenten behoefte aan een richtinggevend geluid vanuit de kerk over (homo)seksualiteit. Het besluit van de GS maakt het noodzakelijk deze uitdaging aan te gaan en verantwoordelijkheid te nemen.

3. Verlegenheid

Tegelijk met de uitdaging en verantwoordelijkheid om te spreken voelt de GRA verlegenheid. Wat kan en moet er gezegd worden? De reacties van synodeleden op het gravamen van De Ronde waren zeer verschillend. Dit betekent dat binnen de Protestantse Kerk in Nederland in deze momenteel geen eenduidige visie bestaat. Gehoorzaamheid aan de Schrift en pastorale zorg voor homoseksuele broeders en zusters blijken te leiden tot verschillende visies en posities. Het is goed dit onder ogen te zien en uit te spreken. Een nieuw kerkelijk geschrift over dit onderwerp verandert dit niet. Een dergelijk geschrift lijkt ons dan ook niet zinvol. Binnen en buiten de kerk is er al veel materiaal voorhanden dat de bezinning en het gesprek binnen de gemeenten kan helpen. We denken hierbij aan het audiovisuele en gedrukte materiaal van het JOP, de HGJB, de IKON en de EO. Vanuit de Dienstenorganisatie verscheen in het najaar 2007: *Hebben zij uw zegen? Handreiking voor het gemeenteberaad over het zegenen van andere levensverbintenissen dan een huwelijk van man en vrouw. Handreiking voor het pastoraat*. De GRA acht het overbodig hier nog nieuw materiaal aan toe te voegen.

Onze verlegenheid komt ook voort uit de overweging dat het gesprek in de gemeenten zich niet zou moeten versmallen tot homoseksualiteit. Hoewel het gravamen van De Ronde hierover gaat, pleit de GRA ervoor het gesprek te verbreden tot seksualiteit in het algemeen. Homoseksualiteit is, net als heteroseksualiteit een concrete vorm van seksualiteit. Een fundamenteel gesprek in de gemeenten

over homoseksualiteit en het zegenen van andere levensverbintenissen is een toespitsing van het gesprek over seksualiteit, als natuurlijk gegeven, over wat er vanuit de bijbel is te zeggen over seksualiteit, over de rol van seksualiteit in onze cultuur en over de beleving van seksualiteit. Het is opvallend dat hoewel de samenleving verseksualiseert, de kerk nog steeds verlegen lijkt te zijn met het spreken over seksualiteit.

Het gesprek in de gemeenten vraagt veel van de deelnemers. Het kan alleen goed gevoerd worden vanuit een open luisterhouding naar de Schrift en naar elkaar en met respect voor elkaars levensverhaal en (geloofs)overtuiging.

4. *Pastorale brief*

Het is duidelijk, de GRA is geen voorstander van een nieuw rapport over seksualiteit. Evenmin van het vervaardigen van nieuw gespreksmateriaal. Wij pleiten voor een goed gesprek in de gemeenten. Dit gesprek kan worden gestimuleerd door een pastorale brief van het moderamen van de Generale Synode aan de (wijk)gemeenten. Deze pastorale brief kan de toon zetten voor een open gesprek dat ruimte biedt aan gemeenteleden om elkaars visie op en beleving van (homo)seksualiteit te delen. De brief kan de noodzaak en de kaders van dit gesprek aangeven.

5. *De inhoud van de pastorale brief*

Naar ons inzicht moeten in deze brief drie zaken aan de orde komen:

a. *Analyse*

Een korte analyse van de rol van seksualiteit in onze samenleving; verwoording van de verantwoordelijkheid van en de verlegenheid binnen de kerk in het spreken over seksualiteit, mede vanwege de kerkelijke diversiteit in het denken over homoseksualiteit; enkele bijbelse grondnoties over seksualiteit.

b. Een *statement over seks*.

De brief is gericht aan (wijk)gemeenten binnen de kerk en wil het gesprek stimuleren. Het lijkt ons goed alle overwegingen te concentreren in een statement over seks. Dit statement kan breed gecommuniceerd worden, zowel binnen als buiten de kerk. Deze toespitsing voorkomt dat het gesprek een gesloten binnenkerkelijke aangelegenheid wordt.

Het spreken van de kerk in onze cultuur luistert nauw. Zeker het spreken over seks. Snel dreigt moralisme waardoor het geluid van de kerk door velen als niet relevant zal worden ervaren. Wij pleiten daarom voor een kort positief geformuleerd statement. De boodschap ervan moet raken aan het evangelie. Het lijkt ons winst als de kerk duidelijk maakt dat seks en wederzijdse liefde die de ander respecteert bij elkaar horen. Een statement zou kunnen zijn: '*Seks? Ja, met liefde en wederzijdse respect!*' Of: '*Seks met liefde*'.

c. *Pleidooi voor gerespecteerde ruimte*

Vanuit de aanleiding tot de pastorale brief is het noodzakelijk het gesprek over seksualiteit toe te spitsen op homoseksualiteit. Vanuit het geconstateerde gemis aan eenheid van visie binnen de kerk op homoseksualiteit, pleiten wij voor *gerespecteerde ruimte* voor gesprek. Een ruimte waarbinnen zowel door hetero- als homoseksuele gemeenteleden met respect voor elkaar vrijuit gesproken kan worden over hun levenskeuze, omgang met betreffende teksten uit de Bijbel en visie op homoseksualiteit. De openheid en veiligheid van deze gerespecteerde ruimte is mogelijk dankzij de aanvaarding van elkaar in Christus. Het is een kwaliteitskenmerk van het kerkelijk gesprek.

Wij hopen u met dit advies van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,
Namens de GRA,

Dr. R. de Reuver, voorzitter.

Seksualiteit

1. Bijbelse inzet: de goede gave

In het begin van de Bijbel wordt verteld dat God de mens bij de vrouw brengt. Dan vervolgt het verhaal: 'de mens ontving de vrouw en hechtte zich aan haar en zodat hij één lichaam met haar werd' (Gen. 2:24). Deze inzet van de Bijbel laat er geen misverstand over bestaan: seksualiteit is een goede gave van de Schepper aan het menselijk geslacht.

Wanneer de mens uit het paradijs is verdwenen, blijft de seksualiteit. De mens Adam 'bekende' zijn vrouw Eva, en deze seksuele gemeenschap is tevens het instrument voor het verkrijgen van nageslacht (Gen. 4:1). Na de vloek die man en vrouw te dragen krijgen (Gen. 3:16-19), is de seksuele gemeenschap van Adam en Eva één van de eerste lichtpuntjes die de schrijver van het boek Genesis noemt. In de Statenvertaling lezen we dat de mens zijn vrouw 'bekende'. 'Kennen' is in de Bijbel het gewone woord voor geslachtsgemeenschap. Het is opmerkelijk dat juist de seksuele gemeenschap een bevoorrechte vorm van elkaar kennen is.

De kroongetuige van het positieve spreken over seksualiteit is het boek Hooglied. De erotische liefde wordt een 'vlammend vuur en laaiende vlam' (Hooglied 8:6) genoemd. Vrijmoedig en zuiver wordt er gesproken over het spel van de liefde. Het is een spel van ontwijken en verschijnen, van verlangen en vervulling, waarin lijf en zinnen, huid en haar geheel betrokken zijn.

Ook in het Nieuwe Testament wordt de seksualiteit als goede gave van God voluit gehonoreerd. Paulus verzet zich tegen de in zijn tijd opkomende tendens het lichamelijke minderwaardig te vinden. Hoewel hij zelf ongetrouwd is gebleven en dat met het oog op de spoedige verwachting van de wederkomst ook anderen aanraadt, stelt hij nadrukkelijk dat wie trouwt 'doet daarmee geen kwaad' (1 Kor. 7:28). Heel realistisch stelt hij dat het beter is om te trouwen dan om van begeerte te branden. De vrijmoedigheid waarmee hij over deze 'vlam' spreekt, maakt duidelijk dat het hier niet om een taboe gaat. De mens is lichaam en geest, en als lichaam is hij of zij geslachtelijk bepaald. Dit geslachtelijke komt onder andere uit in de seksuele drift. Hij is een erotische natuur.

Er is wel een sterk besef dat de goede gave beschermd moet worden. In het Hooglied staat: haal de vossen uit de wijngaard (Hooglied 2:15). Vossen zijn indringers, die het goede spel bederven. Seksualiteit heeft bescherming nodig. Zo niet, dan schaadt het de mens zelf en de ander. Daar worden in de Bijbel ook een paar pijnlijke verhalen over verteld. Het misbruik van het beste is het slechtste. Alles van waarde is weerloos. De belangrijkste bescherming is de band van de trouw. De regel is: geen vrije seks, maar seksualiteit tussen twee mensen die leven in een verbond.

Verder spreekt de bijbel spreekt ook nuchter over seksualiteit. Het is een gave. Het is niet de poort naar het paradijs. Je kan ook zonder seksualiteit, en vooral in het Nieuwe Testament wordt dat duidelijk.

2. Seksualiteit, de kerk en de cultuur

Het valt niet te ontkennen dat de geschiedenis van het christendom nogal wat bladzijden kent, waarin seksualiteit eerder als een gevaar dan als een gave is beschouwd. Seksualiteit werd gezien als middel tot voortplanting, maar genieten van seksualiteit werd gezien als egocentrisch. Soms was de angst voor het gevaar van de zonde van de onkuisheid zo sterk, dat er voor zoiets als legitieme wellust geen oog was. Soms was er de invloed van een mensbeeld, waarin het lichamelijke gezien werd als minder belangrijk dan de geest. Heel vaak was er een dubbele moraal.

In onze huidige cultuur is seks een belangrijk gegeven. Het is een onderwerp waar in alle openheid over wordt gesproken. Daar zit winst in. Openheid over seksualiteit heeft voor velen de kwaliteit van de relatie met de geliefde bevorderd. Met name voor vrouwen heeft deze ontwikkeling de weg vrij gemaakt naar een bevredigender seksueel leven.

Tegelijk wordt seksualiteit ook bedreigd. Misbruik is overigens van alle tijden. Daar hoeven we niet ver van huis voor te gaan. Niet voor niets is er een protocol nodig gebleken voor seksueel misbruik in pastorale relaties. We kunnen daarvan leren, dat machtsongelijkheid een bedreiging is voor de goede gave van de seksualiteit. Machtsongelijkheid speelt niet alleen in de verhouding tussen pastor en gemeentelid, Het ligt ook aan de basis van veel vormen van prostitutie (en de daarmee gepaard gaande handel in vrouwen) en van verkrachting binnen het huwelijk.

De goede gave van de seksualiteit wordt in onze Westerse maatschappij bovendien nog op een andere manier bedreigd. Daarmee bedoelen we, dat seks onderdeel is geworden van een cultuur van de 'markt,' waarop mensen opereren als consumenten. Seksueel leven is daarbij het gevolg van een keuze uit een aanbod, waar uiteindelijk de consument beslist, met als doel een optimale bevrediging van de behoeftes. Op deze markt is het mogelijk de eigen seksuele aantrekkelijkheid te verhogen. 'Voorlichting' is daarbij niet gericht op het doorgeven van de 'spelregels' die de goede gave van de seksualiteit beogen, maar is erop gericht hoe men meer uit het seksuele leven kan halen.

Bovendien is seksualiteit sterk in het openbare domein terecht gekomen. De slinger is doorgeslagen van de taboeïsering naar een opzichtige vertoning in het publieke domein. Het dringt zich op aan alles en iedereen. Een cultuur kan verregaand erotiseren. Daarmee verliest een cultuur haar schaamte. Schaamte is echter een wezenlijk element: alles van waarde dient beschermd te worden.

In dit opzicht roept de christelijke ethiek op tot een tegenbeweging. Niet om met een somber gezicht over seksualiteit te spreken. Ook niet om te pas en te onpas te moraliseren. Vastgehouden moet worden dat seksualiteit een goede gave van de Schepper is. De kerk moet op de bres staan voor deze goede gave. Dat doet ze door tegen de bovengenoemde trend duidelijk te maken dat seksualiteit in dienst staat van *echte intermenselijke betrekkingen*. Het krijgt een plaats in de relatie van liefde en trouw tussen twee partners, die zelf weer de weerglans van Gods liefde en trouw is.

De inbedding van de seksualiteit in de relatie, geeft ook de *intimiteit* van deze gave. Vrijmoedigheid in het spreken over seksualiteit is iets anders dan vrije vertoning van seksualiteit. Seksualiteit vraagt om een persoonlijke betrokkenheid en de bereidheid zich te geven. Een *voyeur* blijft zelf buiten spel. In de seksualiteit investeer je jezelf. Je nodigt de ander uit om ook zelf te investeren, anders gezegd: zich met lichaam en ziel te geven. Het is helemaal niet zo gemakkelijk om te investeren in een relatie. Maar juist zo krijgt seks meer betekenis. Het gaat in zekere zin om de betere seks. Seks zonder tederheid en intimiteit bevredigt niet.

Te weinig worden met name jonge mensen voorgelicht over de betekenis van seksualiteit. Hier ligt een taak voor de christelijke gemeente en de ouders. Echte voorlichting zal mensen helpen uit te groeien tot mensen die in staat zijn seksualiteit te zien als taal van de intimiteit, die tot zijn recht komt in een intieme relatie, waarin twee mensen elkaar gegeven zijn als partners in een in principe duurzame band. Erotisch verlangen vraagt om liefde en trouw, wil het aan zijn bestemming beantwoorden. In dit kader past ook de betekenis van deugden als geduld, zelfbeheersing, toewijding en offervaardigheid. Dat kan soms een hele strijd zijn, zeker waar *instant*-bevrediging als de norm wordt voorgesteld. Maar het is de strijd waard, juist om de waarde van de seksualiteit zoals God die heeft bedoeld, echt te kunnen beleven.

Lange tijd is het huwelijk de enige legitieme plek voor seksualiteit gezien. Wilde je seks, dan moest je getrouwd zijn. De christelijke kerk zal ook nu de waarde van het huwelijk hoog moeten houden. Het is een geschenk van God. Het staat vandaag flink op de tocht en daarom moet de kerk getrouwde mensen helpen waar mogelijk.

Tegelijk bestaat er onder christenen meningsverschil of seksualiteit alléén in het huwelijk thuis hoort. Deze meningsverschillen mogen de opdracht in de weg staan om de betekenis van seksualiteit duidelijk te blijven maken. Seksualiteit vraagt om tederheid, geborgenheid, intimiteit en toewijding. Daar floreert seksualiteit van. Waar ze ontbreken wordt het consumptieartikel, en dat is slecht voor de seksualiteit.

In de christelijke gemeente is ook nuchterheid op zijn plaats. Seksualiteit is goed, maar het is niet alles, en zeker niet de hemel. Wie er niet aan begint, is niet persé ongelukkig of minder mens. Seksualiteit is een lust, maar niet ieder hoeft dezelfde lust te genieten, en lust is niet het

hoogste goed. Bovendien zijn er vele echte intermenselijke relaties waar geen seks aan te pas komt. Ze zijn er niet minder om. Omgekeerd: in de menselijke relaties waar seks wél een plaats heeft, helpt het weinig om er zo hooggestemd over te spreken, dat mensen er alleen maar een schuldgevoel van krijgen, als het zo hooggestemd niet voelt. Mensen kunnen ook ongelukkig worden door onder prestatiedwang in bed te komen, en al even ongelukkig door een verwachting te hebben van seks, waarin de teleurstelling op voorhand bijna noodzakelijk gegeven is.